

2. Заяць Т.А. Модернізація соціально-трудоових відносин України: пріоритетні напрями та принципи реалізації / Т. А. Заяць // *Demography and Social Economy*. – 2015. – № 2 (20). – С. 172–184.

3. Черенько Л. М. Специфіка формування та прояву нерівності в Україні / Л.М. Черенько // *Демографія та соціальна економіка*. – 2013. – № 2 (20). – С. 50-69.

Пелехатий А.О., к.е.н., н.с.

ДУ “Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України

ФІНАНСОВІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДИ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Метою фінансової децентралізації є забезпечення фінансової незалежності місцевих бюджетів та формування спроможних територіальних громад. Зміцнення фінансової спроможності територіальних громад можна досягнути шляхом розширення їх доходної бази, ефективного використання податкового потенціалу та управління фінансовими ресурсами територіальних громад. При цьому, основними проблемами на шляху оптимізації доходної політики місцевих бюджетів в Україні в умовах децентралізації слід визнати наступні:

- розвиток вітчизняної бюджетної системи, з високим рівнем фінансової залежності місцевих бюджетів від Державного бюджету і збереження даної тенденції надалі;
- недостатній рівень забезпеченості місцевих бюджетів фінансовими ресурсами та нерівномірність власних доходів місцевих бюджетів на міжрегіональному та між територіальному рівнях;
- низький рівень забезпеченості матеріально-технічними засобами;
- послаблення горизонтальних зв'язків, зокрема між територіальними громадами та регіонами;
- домінування короткотермінових рішень над довгостроковими;
- недостатність фінансового ресурсу для реалізації масштабних проєктів розвитку в регіонах;
- обмеження органів місцевого самоврядування в питанні пошуку та залучення додаткових фінансових ресурсів з огляду на високий рівень бюрократизації механізмів місцевого кредитування та ускладнені умови залучення інвестиційних ресурсів як українського, так і іноземного походження.

Основним чинником зміцнення фінансової спроможності територіальних громад є висока забезпеченість власними доходами місцевих бюджетів. На сучасному етапі доходна частина місцевих бюджетів значною мірою формується за рахунок податкових надходжень, які включають: 60% надходжень податку на доходи фізичних осіб (для бюджетів міст обласного значення, районних бюджетів та бюджетів об'єднаних територіальних громад), 100% акцизного податку з реалізації підакцизних товарів, 13,44% акцизного податку з виробленого та ввезеного пального, 100% податку на прибуток підприємств комунальної сфери, 100% рентної плати за користування природними ресурсами місцевого значення, 25% екологічного податку, 10% податку на прибуток підприємств, а також місцеві податки і збори (податки на майно, що включають податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, транспортний податок, плату за землю; єдиний податок та збір за паркування транспортних засобів і туристичний збір).

Порівняння структури доходів місцевих бюджетів, що мала місце до 1.01.2015 р. та сформувалась в умовах податково-бюджетної децентралізації у 2015-2016 рр. та функціонує з 1 січня 2015 року (рис. 1), дозволяє окреслити наступні тенденції:

по-перше, знизилася частка податку на доходи фізичних осіб в структурі доходів місцевих бюджетів – з 28,02-27,00% у 2013-2014 рр. до 18,65-21,57% у 2015-2016 рр.;

по-друге, запровадження акцизного податку з реалізації підакцизних товарів мало суттєве значення для наповнення місцевих бюджетів: у 2015 році він склав 2,61% доходів місцевих бюджетів, а у 2016 році зріс до 3,18%;

по-третє, внаслідок зміни складу місцевих податків та зборів відбулося збільшення їх частки в структурі доходів місцевих бюджетів з 3,17-3,48% у 2013-2014 рр. до 9,18-11,50%;

по-четверте, у 2015-2016 рр. відбулась повна зміна складу міжбюджетних трансфертів до місцевих бюджетів (якщо у 2013-2014 рр. співвідношення субвенцій та дотацій становило в середньому 1:1, то у 2015-2016 рр. – приблизно 25:1 відповідно).

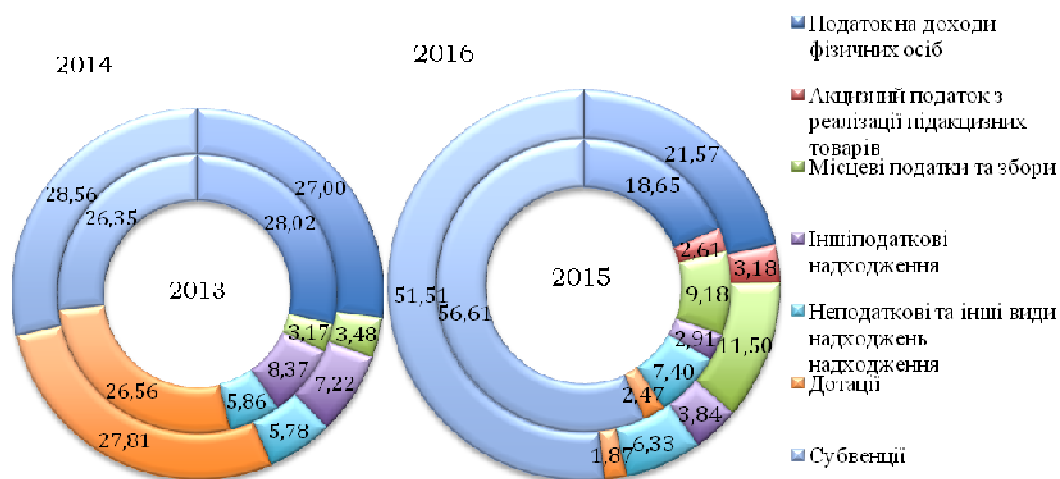

Рис. 1. Порівняльна структура доходів місцевих бюджетів України у 2013-2016 рр.
Джерело: Дані Державної казначейської служби України

Отже, не зважаючи на розширення джерел формування доходів місцевих бюджетів та передачу органам місцевого самоврядування низки повноважень, що дозволяють розширити їх вплив на обсяги власних доходів громади і надалі існує низка проблем від вирішення яких залежить рівень фінансової спроможності територіальних громад. Подальші кроки зміцнення фінансової основи місцевого самоврядування лежать у площині:

- вдосконалення системи адміністрування податків (зокрема податку на нерухомість та плати за землю) в напрямку спрощення, оптимізації та прозорості;
- забезпечення соціальної справедливості у випадку справляння податку з доходів фізичних осіб шляхом переформатування процесу зарахування надходжень від оподаткування даним податком в місцевий бюджет за місцем фактичного проживання особи;
- надання додаткової субвенції органам місцевого самоврядування на фінансування технічного персоналу у школах та оплати комунальних платежів даних навчальних закладів;
- ефективне використання власних активів (рухомого та нерухомого майна, природних ресурсів, землі) територіальною громадою;
- формування соціальної відповідальності серед громадян та суб'єктів господарювання.

Відтак, розвиток територіальних громад залежить у першу чергу від ефективності управління адміністрацією та депутатським корпусом ради, у другу від бюджетно-податкової політики, котру провадить держава. Значну роль відіграє ефективність використання соціально-економічного потенціалу громади, яка в сучасних умовах виступає критеріальним чинником підвищення фінансової спроможності територіальної громади та нарощення власної фінансової бази для її подальшого розвитку.